

KOŠÍKÁŘŮV ROK ANEB JAK SE KROUTÍ PROUTÍ

BARBORA HRDINOVÁ

BLANKA SVOBODOVÁ

Košíkářův rok aneb

Jak se kroutí proutí

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Blanka Svobodová, Barbora Hrdinová
Košíkářův rok aneb Jak se kroutí proutí – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Blanka Svobodová, Barbora Hrdinová

KOŠÍKÁŘŮV ROK

aneb Jak se kroutí proutí

CPress
Brno
2019

OBSAH

0 košíkářství	7
Historie českého košíkářství	7
Čtení o vrbě	11
Vrba	12
Přehled vybraných druhů vrb	13
Jak připravit materiál a pečovat o výrobky	17
Nářadí a pomůcky	21
Tajemství proutěného košíku aneb základní pojmy a techniky	27
Žebrové koše – osnova a výplet	28
Rámové koše	29
Začínáme s pletením	29
Nastavení prutů	31
Nápletek	32
Přechod osnov ze dna do stěny koše	33
Přídavné osnovy	34
Dno košíku	34
Zavírka	35
Ucho koše	36

Košikářův rok	39
Jaro	41
Pomlázka	46
Zdobná pomlázka – řetízková, točená	48
Opálka	52
Nápletok v opálce	58
Ucho ve stěně opálky	59
Léto	61
Další zpracování neloupaného proutí	62
Loupané proutí	63
Miska s třípárovou závírkou – „začátečnická“	64
Oválný podnos se sloupkovým uchem	70
Srdcový košík	76
Podzim	83
Další zpracování loupaného proutí	84
Výroba šén neúžených a úžených	85
Ostatní produkty vznikající v souvislosti s výrobou šén	85
Houžvení aneb kroucení prutů	86
Dětský houbák	87
Opletené ucho s rybí kostí	94
Zahradnický košík, oválné dno	98
Hranatý podnos s kroucenými uchy	107
Zima	113
Sklizeň proutí	114
Třídění sklizeného proutí	115
Příprava řízků	115
Příprava ucha a obručí z vrbových holí nebo lískových prutů	115
Věnce z čerstvého proutí	116
Hranaté dno zhotovené plátnovou vazbou	119
Nákupní košík s anglickou vrstvou a coem	122
Květinový koš s uchem	130
Zdroje literatury	135

O KOŠÍKÁŘSTVÍ

Historie českého košíkářství

Nebojte se, nebudeme vás nudit dlouhým úvodem, ale něco byste přece jen měli vědět. Už proto, že košíkářství patří mezi nejstarší lidská řemesla. Nejruznější koše doprovází lidstvo od jeho počátků, mnohem déle než třeba keramické výrobky. Použité materiály však podléhaly snadno opotřebením a zkáze, a tak toho o dávných košíkářích a jejich práci víme jen relativně málo. Podobu nejstarších košů můžeme rekonstruovat podle archeologických nálezů, které však nejsou příliš bohaté. Novější košíkářské výrobky pak známe z fresek, maleb, soch a knižních popisů.

Počátky řemesla se datují do mladší doby kamenné, kdy se sice člověk stále ještě živil lovem a rybolovem, současně však začínal domestikovat zvířata a zpracovávat zrna divokých obilovin. Od toho se odvíjela potřeba uspořádat si k životu konkrétní místo, upravit si je proti vlivům počasí. Prvními košíkářskými pokusy proto byly nejspíše přístřešky proti nepřízni počasí stavěné z větví, rákosí a travin. Svědčí o tom například nálezy z mladšího neolitu v Bylanech. Později se člověk naučil spojovat dohromady rostlinná vlákna a využívat je pro výrobu dutých nádob pro uchování potravin, či pastí na zvířata. Dokladem jsou rybářské vrše z období Velké Moravy.

Téměř po celém světě existuje podobná tradice splétání přírodních materiálů do podoby nejrůznějších košíkářských výrobků. Ty nesou charakteristické regionální rysy. Jedním z nich je použitý materiál, který často vyzrazuje místní botanickou základnu. Na rozdíl od košíkářských technik existují materiály v daleko větší škále.

Mezi nejčastěji používaná pletiva u nás patří vrbové proutí, žitná sláma či loubky. Plete se i z dalších materiálů, například z orobince nebo kukuřičného šustí.

První písemné zmínky o košíkářích u nás se objevují koncem 15. století. Z tohoto období se nám v jedné plzeňské zasypané studni dochovala unikátní proutěná miska v tažené technice se dnem upleteným na základě košíkářského kříže.

Zpočátku se jednalo o domácí výrobu pro vlastní potřebu. S postupem času se řemeslníci začali specializovat na určité typy výrobků, které prodávali na trzích, nebo je zhotovovali na objednávku přímo pro zákazníka. Výrobní sortiment byl široký, od hospodářských košů a košatin do vozů až po košíky užívané v domácnostech, jako misky, nákupní koše, koše na prádlo a později i pletený nábytek a kočárky. Luxusnější zboží pletli z loupáního a štípaného proutí, tyto výrobky označujeme jako tzv. jemnou práci, dodnes vysoce ceněnou.

Historické koše u nás najdeme v expozicích mnoha muzeí a skanzenů. V Národopisném muzeu v Praze jsou vystaveny výrobky jako je vrš na úhoře, nůše, opálky či zásobnice na obilí. Dále jsou zde k vidění některé zvykoslovné předměty. Exponáty jiných kultur najdeme v Náprstkově muzeu (indiánské či africké koše) či v Severočeském muzeu v Liberci (asijské koše). Specializované košíkářské muzeum bylo zřízeno v Morkovicích, kde navazuje na místní tradice bohaté košíkářské výroby.

Centra košíkářské výroby se vyvíjela zhruba od konce 18. století. Vzrůstající zájem o košíkářství můžeme sledovat v době průmyslové revoluce s vývojem manufaktur a vůbec největší rozkvět zažívá toto řemeslo na přelomu 19. a 20. století. Mezi hlavní střediska patřilo Zbraslavsko, Mělnicko, Čelákovice a oblast Polabí, Morkovice a Horní Planá.

Věhlas českého košíkářství přesáhnul i hranice Rakousko-Uherska. Naše výrobky byly žádané v celé Evropě.

V oblastech s významnou výrobou byly také často zakládány košíkářské školy. První z nich zaznamenáváme na Zbraslavi roku 1880. Tato škola byla následně přenesena do slepeckého ústavu. O několik

let později byla založena košíkářská škola v Morkovicích, kde vydržela nejdéle. Ve třicátých letech minulého století tu dokonce vycházel i odborný košíkářský časopis. Další košíkářskou školou u nás byla škola se státní podporou v Mělníce a ještě několik menších škol, které však většinou zanikly po 2. světové válce. V současnosti je košíkářství vyučováno například na Střední umělecké škole textilních řemesel v Praze. Vzdělání v této oblasti se přesunulo spíše do soukromé sféry.

S nástupem komunismu u nás k došlo k velkému útlumu drobných řemeslníků. V důsledku znárodnění byly košíkářské dílny nuceny přejít pod správu rozsáhlejších výrobních družstev. Několik jich našlo útočiště pod hlavičkou Ústředí lidové umělecké tvorby. Toto období napáchalo ve vývoji řemesla nezanedbatelné škody. Nejen tím, že samostatní řemeslníci byli v podstatě nežádoucím elementem, ale i v povědomí veřejnosti, která košíkářskou výrobu považovala za přežitek.

Novodobí košíkáři jsou spíše vlci samotáři. Vycházejí z tradic svých předků a méně obvyklé postupy střeží jako rodinné stříbro. Větší firmy zabývající se košíkářskou výrobou můžete dnes spočítat na prstech jedné ruky. Díky nesourodé povaze materiálu nelze v košíkářském odvětví nahradit práci rukou strojní výrobou. Do jisté míry se podařilo zmechanizovat pouze sklizeň proutí. Dlužno podotknout, že většina dostupného materiálu, který lze u nás zakoupit, nepochází z české produkce, ale je dovážen z Polska nebo z Asie. Totéž platí i pro dovoz hotových výrobků, kdy našim košíkářům konkurují cenově podhodnocené košíky ze zemí s levnější pracovní silou.

Ačkoli v dnešní době plastů byly mnohé tradiční košíkářské výrobky nahrazeny moderními ekvivalenty, nelze našťastí říci, že by tohle krásné řemeslo zcela vymřelo. Naopak se zdá, že dnes české košíkářství prožívá jistou renesanci díky vzrůstajícímu zájmu designerů i široké laické veřejnosti. Držíte-li v rukou naši knihu, jste toho jasným důkazem.

ČTENÍ O VRBĚ

Vrba

Vrba a košíkářství můžeme jistě považovat za nerozlučnou dvojici. Právě v našich podnebných podmínkách je základním materiálem košíkářů bezesporu vrbové proutí.

Vrba je velmi rozšířená dřevina, roste v mírném i chladném pásmu všech světadílů, vyskytuje se ale i v subtropích či za polárním kruhem. Je to rostlina nížin a povětšinou bývá ve vyšší podobě stromovitého či keřovitého vzrůstu, přesto na ni můžete narazit i vysoko v horách ve formě zakrslého keříku. Je nenáročná na pěstování, roste nejlépe ve vlhčích půdách hlinitých či hlinitopísčítých. Na březích toků i rybníků plní funkci zpevňování břehů. Jinde je zas využívána její úžasná schopnost dekontaminace půdy i vody – dokáže vstřebávat prvky těžkých kovů. Nelze opominout také význam vrby v oblasti medicíny, neb právě ve vrbové kůře byl v 19. století poprvé objeven salicin, jenž se stal posléze základem pro výrobu aspirinu. Některé vrby jsou pěstovány výhradně pro okrasné účely. Jedná se především o převislé vrby smuteční a kroucené kultivary (*S. × sepulcralis*, *S. × pendulina* Wender., *S. alba*, *Tristis*) či nízké a zakrslé vrby (*S. herbacea*), s nimiž se setkáváme v parcích, zahradách nebo arboretech.

Salix je latinské označení pro rod „vrba“ s četnými druhy, odrůdami a typy, k jejichž určování jsou pro botanika směrodatné především listy a květenství, nikoliv košíkáři prioritně posuzovaný vzrůst, kvalita a barevnost proutí. Právě tyto vlastnosti se snadno mění v závislosti na půdních a podnebných podmínkách.

Vzhledem k tomu, že se vrba snadno kříží a množí, vyskytuje se v přírodě až na dva tisíce druhů vrb. Na našem území existuje celkem 22 druhů (včetně jednoho vyhynulého), které jsou považovány za původní. V ostatních případech se jedná o křížence či dovezené druhy, spolu s nimi bychom u nás napočítali na 70 odlišných rostlin, nicméně pro košíkářské účely jsou vhodné jen některé z nich. S vývojem řemesla se rozšířilo šlechtění vrb a zakládaly se košíkářské plantáže zvané prutníky s odrůdami určenými přímo k pletení. Vyhledávanými vlastnostmi košíkářských vrb jsou pružnost a ohebnost větví, délka prutů, hladkost, pevnost, odolnost vůči chorobám,

škůdcům či vlivům počasí (mrazíky, krupobití), výtěžnost proutí a v neposlední řadě také barva proutí.

Jednou z nejstarších pletářsky vhodných vrb je **vrba košíkářská (konopina, *Salix viminalis* L.)**, která je přirozeně rozšířena ve východní Evropě a v Asii. Dlouhé středně silné až silné pruty bývají hladké a bez postranních větviček. Po vyloupání z mízy má proutí bílou barvu a vařené světle červenou. Má poměrně velkou středovou dřev a drobnější světle zelená odrůda se hodí spíše na stloukané práce. Delší konopina tmavě zelená až hnědozelená se hodí na výrobu šén.

Skoro po celé Evropě a na Sibiři najdeme **vrbu mandlovou (*Salix amygdalina* L.)**, jinak též **vrbu trojmužnou (*Salix triandra* L.)**, odrůdu s velmi houževnatým a pevným proutím, které se neláme a bývá poměrně kónického tvaru. Mandlovka se však ráda větví a nevýhodou je též malá odolnost vůči škůdcům a krupobití. Kůra bývá zeleno šedé až zeleno tmavě hnědé barvy, někdy skvrnitá. Velmi dobře se loupe, pruty jsou po vyloupání čistě bílé a vařené proutí krásně červené. Ve stloukané práci se používá především na osnovy a osnovní kříže. Hodí se i k výrobě šén. Výrobky z této vrby bývají trvanlivé.

Odrůdou velmi skromnou na půdní podmínky i stanoviště je **vrba nachová (rakovice, zlatolýč, *Salix purpurea* L.)**, vrba divoce rostoucí v Evropě či mírném pásmu Asie, pěstovaná též v severní Americe a jinde. Rakovice má četné odrůdy a formy jako například *Uralensis*. Vyznačuje se málo větvenými tenkými, hladkými, pružnými

a pevnými proutky zelenožluté až červenohnědé barvy, mízované proutí má špinavě bílou barvu, vařená barva nažloutlou. Velmi dobře vzdoruje chorobám a škůdcům, roste však pomaleji a dává menší výnosy.

Původně ze Severní Ameriky pochází **vrba americká** (*Salix Americana*), dovezená koncem 19. století do Evropy, kde se stala velmi oblíbenou. Kůra je ve spodní části prutu světlezelená a v horní části se ztmavuje až do tmavohnědé, někdy ojiněné. Američanka je považována za nejkvalitnější pro košíkářské účely, dobře se loupe, po vylopání je leskle bílá či zlatohnědé barvy. Vyžaduje písčitohlinitou půdu, v mokřích a příliš výživných půdách roste rychleji avšak proutí je pak křehké a lámavé. Jsou pro ni typické nápadné srdčité palisty, přisedlé lístečky u vzpřímených listů. Je poměrně choulostivá na škůdce a choroby.

Mezi další vrby častěji využívané v košíkářství patří **vrba červená** (*Salix rubra Huds.*), jedná se o křížence vrby nachové a konopiny. V umělé míze se špatně loupe, avšak sklizená v době vegetace se loupe dobře, vařená taktéž.

Dalším křížencem, tentokrát vrby mandlové a konopiny, je **vrba rakytníkolistá** (*Salix hippophaifolia Thuill.*). Proutí má žlutohnědou barvu až hnědočervenou barvu, je dlouhé, tenké, hladké, pevné a nelámavé.

Velmi rozšířená u nás je i **vrba bílá** (*Salix alba L.*) rostoucí hojně podél toků a v nížinách. Proutí má barvu hnědozelenou až

hnědočervenou a mezi její odrůdy patří **vrba bílá žloutková** (*Salix alba L. Vitellina*), s kůrou žluté až žlutočervené barvy na sluneční straně. Ta má kratší silnější proutí, které se často větví. Je houževnatá a hodí se na pletení pomlázek, vázání a kroucení.

Vrbu volně nalezenou v přírodě není snadné správně botanicky zařadit, avšak je možné posoudit, zda je proutí vůbec vhodné k pletení. Některé vlastnosti rozpoznáme již pohledem a těmi jsou délka, štíhlost, hladkost a nerozvětvenost. Je třeba však udělat ještě zkoušku lámavosti. Pouhým ohnutím do pravého úhlu přes prst zjistíme, zda prut praská, pokud vydrží dokonce otočku, zdá se být kvalitní.

Přehled vybraných druhů vrb

Původní:

- **košíkářská** (*Salix viminalis L.*) - lidově „konopina“
- **mandlová** (*Salix amygdalina L.*) – „mandlovka“
- **trojmužná** (*Salix triandra L.*) - „mandlovka“
- **pětimužná** (*Salix pentandra L.*)
- **nachová** (*Salix purpurea L.*) – „rakovice“ či „zlatolýč“
- **bílá** (*Salix alba L.*) – „potočnice“
- **bílá žloutková** (*Salix alba L. Vitellina*) - odrůdou vrby bílé
- **lýkocová** (*Salix daphnoides Vill.*)
- **křehká** (*Salix fragilis L.*)
- **jíva** (*Salix caprea L.*)
- **černající** (*Salix myrsinifolia Salisb.*)
- **šedá** (*Salix elaeagnos Scop.*)
- **laponská** (*Salix lapponum L.*)
- **plazivá** (*Salix repens L.*)
- **rozmarýnolistá** (*Salix rosmarinifolia L.*)
- **ušatá** (*Salix aurita L.*)
- **borůvkovitá** (*Salix myrtilloides L.*)
- **bylinná** (*Salix herbacea L.*)
- **popelavá** (*Salix cinerea L.*)
- **slezská** (*Salix silesiaca Willd.*)
- **velkolistá** (*Salix appendiculata Vill.*)
- **bledá** (*Salix starkeana Willd.*)
- **hrotolistá** (*Salix hastata L.*)
- **dvoubarvá** (*Salix bicolor Ehrh. ex Willd.*)

Původní kříženci:

- **červená** (*Salix x rubra* Huds.) = *S. purpurea* x *S. viminalis*
- **zmrzlá** (x) – „zmrzlice“
- **rakytčíkolistá** (*Salix mollissima* Ehrh. či *hippophaiifolia* Thuill.) = *S. triandra* x *S. viminalis*
- **drsná** (*Salix x dasyclados* Wimm.)

Nepůvodní:

- **americká** (*Salix americana*) – „amerikánka“
- **babylonská** (*Salix babylonica* L.)
- **ostrolistá** resp. špičatolistá (*Salix acutifolia* Willd.) – „kaspická“
- **japonská** (*Salix integra* Hakuro nishiki)
- **kroucená** (*Salix matsudana* Koidzumi ‚Tortuosa‘)
- **bílá smuteční** (*Salix alba* L. ‚Tristis‘)

Vegetativní orgány vrby

Tak jako většina představenstva rostlinné říše i vrba se skládá z částí, jimiž jsou kořen, stonek respektive prut či kmen, list a květenství. Ačkoli k pletářským účelům využíváme výhradně jednoleté výhonky prutů – tzv. letorosty, neméně důležité k jejich správnému růstu jsou i ostatní orgány.

Nejméně patrné jsou **kořeny**, o nichž se říká, že jejich bohatost je v přímé úměře se samotnou výnosností proutí. Hlavní kořen se při vegetativním množení tvoří ze sázenky a plní funkci upevňovací a zásobovací, ukládají se zde voda a živiny. Vlasečnicové kořeny pak tyto živiny přijímají z půdy a hlubkové jsou silnější kořeny jdoucí za vodou. V praxi pak rozlišujeme vrby hlubokokořenící (*S. amygdalina*, *S. purpurea* či *S. alba*) a mělkokořenící (*S. viminalis* či *S. americana*).

Košikářsky nejzajímavější částí je stonek neboli **prut**. Abychom získali prut vhodný k pletení, je třeba vrbu každoročně u země seřezávat, čímž vytváříme jakýsi pařez lidově zvaný „babka“. Pokud vrbu stříháme výš a zůstává i část kmene, nazýváme tento pařez „hlavou“. Nové jednoleté výhonky začínají růst z pařezu vždy na začátku vegetačního období zhruba v dubnu, nejvyššího stupně vývoje dosahují v červnu. V průběhu léta pak dochází ke zpomalení růstu prutů, k jejich dozrávání a dřevnatění. Zhruba koncem října je již proutí vyzrálé, čeká se jen na opad listů, aby bylo možné ho sklízet. Tvar vrbového prutu je typicky kónický, průměr prutu pak bývá v určitém poměru k délce. Pro lepší představu zde uvádíme, že na 1 mm průměru připadá cca 150–300 mm délky prutu. Spodní silnější konec označujeme jako *pata* a horní tenký konec pak jako *špička*. Prut roste v mírném oblouku, čímž rozlišujeme také *záda* (vypouklá strana) a *břicho* (vnitřní strana). Kůra prutů bývá různě zbarvena, což je ovlivněno druhem i půdním složením, své v tomto ohledu dělá i slunce. Můžeme pozorovat, že na sluneční straně bývá proutí vybarvenější. Barevnost kůry oceníme zejména při práci s neloupavým materiálem. Někdy se setkáváme též s ojíněním či ochmýřením kůry.

Ani **listy** nelze u vrby opominout. I když v době sklizně už po nich většinou není ani památky, plní v době vegetace důležitou funkci asimilace. Listy u vrb mají krátký řapík a bývají seskupeny většinou střídavě. Setkáváme se s různými tvary od úzce kopinatého (*S. viminalis*) až po vejčitý. Okraje listů bývají rovněž různé – pilovité, celokrajné či zvlňené. Některé vrby mají navíc drobné přisedlé lístečky zvané **palisty**, které jsou pro botaniky důležitým rozlišovacím znakem druhů.

V neposlední řadě sem patří samotné **květenství** vrb, které je lidově též označováno jako „kočičky“. Tyto květy bez okvětních plátků jsou uskupené do jehněd a porostlé bělošedavými chloupky. Rozlišujeme květy samičí (pestíkové) a samčí (prašníkové). Jelikož vrba je rostlina

dvoudomá, znamená to, že na jedné rostlině najdete květenství jen jednoho pohlaví, avšak někteří škůdci dokáží změnit pohlaví, a pak se můžete setkat s pestíky a prašníky na jedné vrbě. Jehnědy na jaře často předjímají růst listů, jedná se o tzv. rané odrůdy (*S. caprea*, *S. viminalis*). Pozdnější odrůdy kvetou současně s rašením listů (*S. triandra*, *S. americana*) a několik málo pozdních druhů kvete teprve po vyrašení listů. Pylově bohaté květenství též láká po zimě zesláblé včelstvo, které zprostředkovává v přírodě opylení, pouze při šlechtění vrb se toto opylení provádí uměle. Vrbové semínko je velmi drobné, ochmýřené a vyznačuje se dobrou ale poměrně krátkou dobou klíčivosti. Za sucha ztrácí tuto reprodukční schopnost již za týden, avšak u *S. viminalis* je tomu až po dvou týdnech.

Anatomická stavba dřeva košíkářské vrby

Abychom lépe porozuměli vlastnostem a použití vrbového proutí, je dobré znát něco málo z jeho makroskopické i mikroskopické stavby.

Ve středové části každého prutu je možné pouhým okem pozorovat **dřeň**, která vede po celé ose prutu. Díky tenkostěnným nezdřevnatělým buňkám se jedná o měkkou část, která svým poměrem k dřevnímu válci částečně určuje pevnost prutu. Z dřene pak vycházejí směrem k okraji dřevěné paprsky, které mají rovněž vliv na kvalitu a tvrdost prutu.

Na dřeň navazuje **dřevní válec**, který se skládá z jarního a letního letokruhu. Librifórní buňky tvoří základní pletivo dřeva. Parenchymatické buňky představují pletivo vodivé, tj. cévy a dřevěné paprsky, které společně rozvádějí živiny. Velký objem cév v dřevním válci snižuje kvalitu proutí, hovoříme o tzv. řídkém proutí.

Mezi dřevním válcem a lýkem se pak nachází **kambium**, respektive pletivo dělivé. Odtud se vydělují nové dřevní a lýkové buňky. Na jaře je kambium bohaté na mizu, která má důležitý vliv na oddělení kůry při loupání bílého proutí. Nejvyšší činnosti dosahuje zhruba v měsíci červnu.

Hned pod kůrou se nachází vláknité živé pletivo zvané **lýko**. Skládá se z několika vrstev tvořených vodivými buňkami, které přivádí živiny do kambia a pupenů.

Vrchní část prutu tvoří **kůra**, která chrání lýko i dřevo proti vlivům počasí. Kůra dorůstá na vnitřní straně, silnější kůra se loupe lépe než slabší. Přítomnost tříslovin v kůře má vliv na barvu vařeného loupacího proutí.

JAK PŘIPRAVIT MATERIÁL A PEČOVAT O VÝROBKY

Namáčení

Většina přírodních pletiv je založena na základní vlastnosti a tou je ohebnost a tvárnost za vlhka. Z tohoto důvodu je většina košíkářských materiálů předem namáčena, napařována, či alespoň vlhčena. Existují ale výjimky, jako je práce s čerstvě sklizeným, tzv. zeleným proutím.

Je dobré vědět, co který materiál konkrétně vyžaduje. Postupy a doporučení košíkářů se však v této oblasti mohou výrazně lišit. Délka doby máčení se odvíjí od síly proutí a také od teploty vody. Jemnější materiál se namáčí kratší dobu a teplá voda proces urychluje. Myslete také na zatížení materiálu, aby byl celý ponořený a neplaval na povrchu.

Ještě než přistoupíme k samotnému ponoření materiálu do vody, je třeba ho mít pečlivě vybraný, vytříděný a svázaný. Celkově nám to urychlí následnou práci při pletení, z kvalitní výsledný vzhled výrobku a rovněž ušetří zbytečné namáčení nevhodných proutů.

Namáčení vrbového **proutí v kůře** je poměrně zdoluhavý proces. Abychom suché neloupané proutí dostali do stavu vhodného ke zpracování, máčíme ho obvykle jeden až dva týdny, přičemž ohebnost a stav proutí průběžně testujeme a dle potřeby též vyměňujeme vodu, aby nezahnívala. Po vyndání z vody necháme proutí odpočinout a trochu oschnout, nejlépe zabalené do staré deky. Poté je možné s ním plést bez dalšího namáčení až po několik dnů v závislosti na uskladnění.

Oproti tomu **loupané proutí** se máčí v řádech minut či hodin, nejčastěji se uvádí 1–3 hodiny. Po namočení se nám osvědčilo proutí nechat zabalené pár hodin v igelitu, ideálně přes noc, aby ještě trochu změklo a lépe se s ním pracovalo. V takovém případě však dávejte pozor na plíseň! Málo namočené proutí se láme zejména u paty a přemočené zase praská u špičky. Jelikož loupané proutí schne i v průběhu práce, průběžně ho vlhčíme rozprašovačem, houbičkou či vlhkým hadrem, popř. ponoříme opět do vody.

Nejkratší dobu se pak máčí **štípaný vrbový materiál**, jako jsou šény, které stačí v podstatě vodou jen protáhnout.

Občas se můžete setkat i s předem mořeným a barveným vrbovým materiálem. Osobně s ním nemáme dobrou zkušenost a je věcí osobního vkusu košíkáře, zda po takto upraveném materiálu sáhne. Většinou se jedná buď o designový záměr, nebo kýč, ovšem hranice mezi nimi je velmi tenká. Přirozená barevná škála a lesk proutí nám i po letech praxe připadají jedinečné a dostačující. Výrobky nedoporučujeme ani lakovat, či barvit akrylovými barvami. Určitého zvýraznění barevnosti proutů můžeme dosáhnout olejováním prostředkem určeným k povrchové úpravě dřeva, nejlépe zdravotně nezávadným a vhodným pro styk s potravinami.

Péče o materiál a výrobky

Bezprostředně po skončení práce s proutím je třeba zaopatřit zbývající materiál a též zhotovené výrobky.

Nejjednodušší je to při práci s **čerstvým zeleným proutím**. Pokud ho zpracováváme ve vytápěné místnosti a chceme, aby nám vydrželo čerstvé a ohebné co nejdéle, skladujeme ho před a po pletení na chladném a vlhkém místě, v podmínkách podobných lednici. Nepřesahuje-li venkovní teplota zhruba 8 stupňů, postačí nám k uskladnění i stinný balkon či jiné zákoutí a proutí tak zůstane po nějaký čas (cca 2 měsíce) ohebné.

Rozmočené **neloupané proutí** skladujeme zabalené do staré deky a v chladu, takto nám vydrží zpracovatelné po několik dní. Můžeme ho zabalit i do igelitu, tím se vysychání ještě více omezí. Opět musíme proutí průběžně kontrolovat, zda nechytá někde plíseň. Je vhodné ho spotřebovat v co nejkratší době. Po jeho vysušení se již nedoporučuje opětovné máčení, kůra se pak většinou začne odlupovat a proutí často mění i barvu, nejčastěji černá.

Loupané proutí je po rozmočení třeba uchovat v igelitu, avšak maximálně 2 dny, aby nezačalo plesnivět. Pokud budeme pracovat s proutím až za delší dobu, necháme ho raději dobře proschnout v rozvolněném úvazu na vzduchu a opět namočíme před pletením. Při každém dalším namáčení však loupané proutí ztrácí na kvalitě a znatelně šedne. Obzvláště u bílého proutí se jedná o nežádoucí jev. Tento problém je však možné vyřešit pomocí nasyceného roztoku **kyseliny šťavelové** ($C_2H_2O_4$), lidově též zvané „jetelová sůl“, kterou nanese rozprašovačem na povrch výrobku a necháme pár minut působit, anebo ponoříme celý výrobek do nádoby s roztokem. Nezapomeňte však pracovat v gumových rukavicích a dobře větratelné místnosti. Nespoteřovaný roztok nám vydrží až půl roku, uchováme-li jej v pevně uzavíratelné lahvi.

Další možností je **síření** už hotového výrobku. Košíky se omyjí kartáčem v teplé vodě a vlhké uloží do prostoru se sírnými parami na dobu cca 30 minut. Hořící síra na vlhkém košíku vytvoří slabý kyselý roztok, který spolehlivě zničí zárodky plísně a zároveň proutí mírně vybělí. Pozor, výrobky nesmí obsahovat ocelové předměty jako hřebíky nebo šroubky, které by reakcí způsobily černé skvrny.

Hotové výrobky necháme dobře vyschnout. Pozornost věnujeme především dnu koše, které nejčastěji chytne plíseň. Výrobek

proto zavěsíme či obrátíme dnem vzhůru. Zelené výrobky necháme naopak prosychat pozvolna, aby materiál příliš neseschnul a vazba koše nezřídla. Obecně platí, že zelené proutí v kůře je vůči vlhkosti odolnější než loupané proutí bez kůry. Košíky z vrbového proutí získávají postupem času přirozenou patinu. Loupané proutí působením světla trochu tmavne.

Prach z výrobků odstraňujeme kartáčem, vysavačem aneb osprchováním vlažnou vodou a opětovným usušením.

